

जात्यावरच्या ओव्या.....

दिवाळसणाला यमाला आठवावे किती जीवन भंगुर? नित् ध्यानी असावे ॥३४२॥

दिवाळसणाला देव आले धन्वंतरी निरामय जीवनाचा दिप पेटवा अंतरी ॥ ३४३॥

©® **सौ. मनोरमा बोरडे**

छत्रपती संभाजी नगर

मो. 70207 33758

सिद्धिविनायकाचे विलोभनीय दर्शन

ज्योतिर्मय साहित्य

केवळ पृथ्वीवरच नव्हे तर अवघ्या विश्वात ईश्वर व्याप्त आहे हेच जणू ही रचना आणि रंगसंगती सूचित करते. त्याचप्रमाणे पृथ्वी, आकाश आणि मोक्ष या संकल्पना देखील त्यातून सूचित होतात. मूर्तीच्या पाठीमागे १०८ टोकांची प्रभावळ सोनेरी रंगात असून त्यातील मधल्या बाजूस श्रीगणेशाचा आवडता लाल रंग देण्यात आला आहे. २८ डिसेंबर २०१२ या दिवसाच्या शुभमुहूर्तावर संत प. पु. गोविंददेव गिरीजी महाराज (आचार्य श्री किशोरजी व्यास) यांच्या शुभहस्ते श्रींचा प्राणप्रतिष्ठा सोहळा पार पडला.

या मंदिराचे वैशिष्ट्य असे की चैत्र शुद्ध प्रतिपदेला म्हणजेच गुढीपाडव्याच्या दिवशी सूर्याची किरणे प्रवेशद्वारातून आत येऊन थेट मूर्तीवर अभिषेक करतात. प्रवेशद्वारावर असलेली भव्य दगडी कमान जणू त्या सूर्यकिरणांचे स्वागत करण्यासाठीच उभी आहे असे वाटते. मंदिराच्या गाभाऱ्यात श्री गणेश पुराणातील आणि श्री गणेशाच्या जीवनातील महत्त्वाचे प्रसंग शिल्पांकित केलेले आहेत.

या मंदिराचा आणखी एक विशेष असा आहे की नऊ या अंकाशी या मंदिराचे विलक्षण साधर्म्य आहे. हे मंदिर पूर्ण होण्यासाठी नऊ वर्षे लागली. ज्या दिवशी हे काम पूर्ण होऊन प्राणप्रतिष्ठा झाली, तो दिवस होता २८/१२/२०१२. या तारखेतील सर्व अंकांची बेरीज केली असता ती सुद्धा नऊ येते हा विलक्षण योगायोग आहे. मंदिरातील मूर्तीचे वजन १०८ किलो आहे. मूर्तीभोवती १०८ टोकांची प्रभावळ आहे. मंदिरातील घंटेचे वजन

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

१०८ किलो आहे. १०८ या संख्येतील अंकांची बेरीज ९ येते. श्रींची मुख्य मूर्ती आणि बाहेरील अष्टविनायक असे मिळून नऊ श्रींच्या मूर्तींचे दर्शन होते. त्याचप्रमाणे मूषकही नऊच आहेत. नऊ या अंकांचे एवढं विलक्षण महत्त्व काय असावं असं वाटून मी त्यासंबंधीची माहिती घ्यायला सुरुवात केली आणि मोठी मनोरंजक माहिती हाती आली. जशी रेडिओ लहरींची (तरंगांची) फ्रिक्वेन्सी असते, जिला आपण हर्ट्झ या एककात मोजतो, तशीच प्रत्येक व्यक्तीची आणि प्रत्येक वस्तूची फ्रिक्वेन्सी असते असे मानले जाते. प्रत्येक व्यक्तीचे त्याच्या जन्मतारखेनुसार चार उच्च कंपन तरंग आणि चार निम्न कंपन तरंग असतात. अगदी त्याचप्रमाणे विश्वशक्तीचेही

स्वतःचे विशिष्ट कंपन तरंग असतात आणि नऊ हा अंक विश्वशक्तीचा विशिष्ट कंपन तरंग अंक आहे असे मानले जाते. असे म्हणतात की प्रत्येक व्यक्तीला त्याच्या उच्च कंपन तरंगांसह विश्वशक्तीच्या संपर्कात येणे आवश्यक असते. हे जेव्हा घडते, तेव्हा विश्वशक्ती त्याच्या जीवनात यायला सुरुवात होते. अशा व्यक्तीच्या आयुष्यात सकारात्मक बदल घडायला लागतात. **(क्रमशः)**

नामाविषयी शुद्ध भाव आवश्यक

येतात त्यांचा त्याग नको का करायला ? तेव्हा विषयांची आसक्ती, त्यांच्यावरचे प्रेम, नाहीसे झाले पाहिजे. आपण ईश्वराचे, संतांचे झाले पाहिजे. त्याशिवाय आपल्याला कशाचीही गरज वाटता कामा नये.

एकाच मातीचा जसा गणपती, बाहुले किंवा मडके होते, त्याप्रमाणे ईश्वरही आपल्या भावनेप्रमाणे होतो. म्हणूनच आपला भाव नेहमी शुद्ध आणि निःस्वार्थी असावा. मुळाशी पाणी घातले की झाड वाढते, पण आपण मुळापर्यंत जातच नाही. तेव्हा, भाव शुद्ध कसा होईल ते पाहावे. उदाहरणार्थ, एकादशीच्या दिवशी उपवास करायचा एवढेच आपल्याला ठाऊक असते. पण एक गृहस्थ एकादशीला भगवंताचे नामस्मरण करायचे सोडून बारा वाजेपर्यंत अंघोळ न करता अंगण, मोरी झाडत बसला ! असे आमुचे चुकते. थोडक्यात म्हणजे, आपल्याला मुळात काय पाहिजे हेच कळत नाही. कावीळ झाली म्हणजे डोळ्याला खरे रूप कसे कळणार ? म्हणून, ज्याचे डोळे साफ आहेत तो सांगेल त्याप्रमाणे वागावे. याकारिता गुरू-आज्ञा प्रमाण मानून आपण वागत जावे. नाम श्रद्धेने आणि शुद्ध भावाने घ्यावे म्हणजे मनात शंका येत नाहीत. या भगवंताच्या नामाची गोडी एकदा लागली म्हणजे भगवंत नाही आपल्याला सोडीत.

नामाशिवाय दुसरे सत्यच नाही अशी दृढ भावना झाली पाहिजे. जितकी देहबुद्धी अधिक तितके नाम अधिक घेतले पाहिजे. आज इतके दिवस आपण विषयाचे चिंतन केले, त्याने आपल्या हातात काय आले ? नामासारखे सोपे साधन नाही. प्रापंचिक लोक असे म्हणतात की, “विषयाचा अनुभव तात्काळ येतो, पण भगवंताचा अनुभव हा अनुमानाचा आणि श्रद्धेचा आहे.” हे त्यांचे म्हणणे मला पटते. प्रापंचिक लोक प्रपंच सोडीत नाहीत याचे मला नवल वाटत नाही. पण ते सुख चिरकाल टिकणारे आहे ही समजूत करून घेऊन त्यामध्ये रमतात, याचे मला वाईट वाटते. मी असे म्हणतो की, तुमच्या अनुभवाप्रमाणे जे खरे आहे, तेवढेच तुम्ही खरे माना. विषयाच्या ध्यासापासून सुख नाही असे वाटू लागले म्हणजे नामाची गोडी येईल. आपल्या देहावर आपली सत्ता नाही, आपल्या पैशारा आपली सत्ता नाही, आपल्या माणसांवर आपली सत्ता नाही. म्हणून आपले कर्तव्य तेवढे करावे, आणि ते करीत असताना आपले मन दुरिंचित होऊ देऊ नये.

भगवद्ग्राप्ती हे आपल्या जीवनाचे ध्येय ठरवून आपण नेहमी त्याच्याभोवती फिरत असावे; म्हणजेच त्याच्या अनुसंधानात असावे.

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

ईश्वर सर्वांचा उत्पन्नकर्ता आहे, रक्षणकर्ता आहे, तसेच संहारकर्ताही आहे. परंतु तरी त्याला न्यायी आणि प्रेमी म्हणतातच, कारण तो निःस्वार्थी आहे. म्हणजे प्रेम हे निःस्वार्थातच असते. आपल्याला खरे म्हटले म्हणजे आपला स्वार्थच नडतो. आपला स्वार्थ प्रेमाच्या आड येतो. आपले विषय ईश्वर-प्रेमात व्यत्यय आणतात. ज्या ज्या गोष्टी या प्रेमाच्या आड

कॅल्शियमची कमतरता

ज्योतिर्मय साहित्य
शरीरातील कॅल्शियम हे विटामिन डी. थायराइड ,हार्मोनस आणि कॅल्सीटोनील याद्वारे नियंत्रित केले जाते. त्यामुळे शरीरातील व रक्ताची कॅल्शियमचे प्रमाण नेहमी योग्य राहते
विटामिन डी आतड्यातील व किडनीतील कॅल्शियम रक्तामध्ये शोषून घेण्यासाठी मदत करते. आपल्या शरीराला विटामिन डी ही कोवळ्या सूर्यप्रकाशातून मिळत असते .विटामिन डी च्या कमतरतेमुळे हाडातील कॅल्शियम कमी होऊन हाडे ठिसूळ होतात. याशिवाय आहारातून कॅल्शियम युक्त पदार्थांचे सेवन न करणे, पचनशक्ती मंदावणे यामुळे आहारातील कॅल्शियमची शोषण कमी होते तसेच स्त्रियांना मासिक पाळीत अतिरिक्त स्त्राव होणे, स्त्रियांची मासिक पाळी येणे बंद झाल्यानंतर हार्मॉनचे संतुलन बिघडणे व ऊन आणि शारीरिक श्रमांचा अभाव, गोड पदार्थांची अति सेवन करणे ,नवजात बालकांना मातेचे दूध न मिळणे यामुळे देखील कॅल्शियमची कमतरता निर्माण होते .प्रत्येक स्त्रीमध्ये मासिक पाळी बंद झाल्यानंतर शरीरातील हार्मोन्सची संतुलन बिघडल्याने संपूर्ण शरीरातील हाडे ठिसूळ लागतात. या दिवसंमध्ये फक्त आहारातून कॅल्शियम घेऊन पूर्तता शकत नाही त्यासाठी आयुर्वेदिक कॅल्शियमची औषधे घेणे गरजेचे असते अन्यथा स्त्रियांच्या शरीरातील हाडे ठिसूळ होऊन थोडश्या आघाताने देखील भग्न होऊ शकतात .

अनेक स्त्रियांना हाता पायांना मुंग्या येणे, मणक्याचे विकार उद्धवणे,मान व कंबर

दुखणे, सकाळी उठताना त्रास होणे, चालताना त्रास होणे ,मांडी घालून जास्त वेळ बसू न शकणे. शौचाला बसता न येणे ,चक्रर येणे, गुडघेदुखी ,लवकर थकवा येणे ,दात दुखणे, नखे ठिसूळ झाल्याने तुरणे, केस गळणे, सतत भीती वाटणे, ताण तणाव जाणवणे ,स्मरणशक्ती कमी होणे व झोप न लागणे अशा अनेक प्रकारच्या त्रासांना तोंड द्यावे लागते तथापि बहुतांश स्त्रियां त्याकडे दुर्लक्ष करतात त्यामुळे त्याचे दुष्परिणाम भोगावे लागतात .

स्त्रियांनी वयाच्या पन्नाशीनंतर आहारात कॅल्शियम पदार्थांचे प्रमाण वाढवावे.त्यासाठी कॅल्शियम युक्त आहाराचे सेवन करावे.पुढील पदार्थ हे कॅल्शियमयुक्त असतात. त्यांचा आहारात समावेश करावा.

गहू, बाजरी ,नाचणी, दूध व दुधाचे सर्व पदार्थ, मुगडाळ ,सोयाबीन, वाटाण, मटकी,

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

राजमा, कडीपत्ता, कोबी, मेथी, मुळ्याची पाने, पुदिना, कोथिंबीर ,काकडी, गवार ,टोमॅटो, मनुका, बदाम, पिस्ते, अक्रोड, खरबुजाच्या बिया, नारळ, आंबा, सिताफळ, संत्रा ,अननस ,ओवा ,जिरे, हिंग, लवंग, व काळे मिरे या पदार्थांचा आहारात समावेश

शाळेची मज्जा...

अंकुश शिंगाडे,
नागपूर

सहावं वरीस धोक्याचं ?

ज्योतिर्मय साहित्य

कॉन्व्हेंटच्या शाळा आल्या. यातही काही शाळा किस्तवार शुल्क आकारून शाळा चालवतात. काही शाळा माफक शुल्क घेतात. काही मात्र जास्त. परंतू आज ते शुल्क कमी आहे. त्यातच त्यांची एवढी जाहीरात आहे की सर्व लोकां मग ते कितीही गरीब का असेना, कॉन्व्हेंटलाच टाकतात. त्यातच तो दिवस दूर नाही की सर्व पालक आपल्या पाल्यांना कॉन्व्हेंटला टाकतील व मराठीच्या शाळेत मुलंच मिळणार नाहीत.

महत्त्वपूर्ण गोष्ट ही लक्षात घेण्यासारखी आहे की आज मराठीच्या अनुदानीत शाळेत कितीही का असेना मुलं आहेत. परंतू ज्यावेळी मराठीच्या अनुदानीत शाळा बंद पडतील, त्यानंतर कॉन्व्हेंटच्या शाळेचं शुल्क एवढं भरमसाट वाढेल की गरीब लोकां आपली मुलं शिकवू शकणार नाहीत. ते आंदोलन करतील. परंतू त्याचा उपयोग होणार नाही. कारण तेव्हा वेळ निघून गेलेली असेल.

आज गरीबीचा आकडा व अनुदानीत शाळेत शिकणा-या विद्यार्थ्यांचा आकडा जास्त आहे. सरकार हा आकडा कमी व्हावा यावर वेळोवेळी प्रयोग करून प्रयत्न करीत आहे. ती बाब आपल्या लक्षात येत नाही. कारण आपण विचारशील व्यक्तीमत्त्वाचे असलो तर तेवढ्या चिकीत्सक विचारसरणीचे नाही. सरकारनं याच व्यापारीक विचारानं पेन्शनवर कुऱ्हाड चालवली आणि हळूच शाळेच्या अनुदानावर. ब-याच दिवसापासून नान सॅलरी ग्रँडही बंद आहे. आर टी ई चे पैसे देवू केले. परंतू कोणत्याही शाळेला मिळाले नाही. हा व्यवहारीक बदल काय दर्शवतो ? ही विचार करणारी बाब आहे.

विशेष गोष्ट अशी की आज जो पालक साक्षर आहे, त्याला सरकारचं नवीन शैक्षणिक धोरण कळत जरी असलं तरी तो आपल्याला काय करायचंय असा विचार करतो. जो अज्ञानी पालक आहे, त्याला या गोष्टी कळत नाही. जो अल्पशिक्षीत आहे, परंतू त्याचेजवळ भरमसाठ पैसा आहे, तो पालक चिकीत्सक जरी असला तरी तो विचार करतो की आपल्याला काय घेणंदेणं आहे. मरणं मात्र गरीबांचंच आहे.

विशेष गोष्ट ही की वय वर्ष सहा हा शाळा प्रवेशाचा आकृतीबंध पेन्शन बंदसारखाच आकृतीबंध वाटतो. काल पेन्शनधारकांची पेन्शन बंद झाली. उद्या गरीबांच्या शाळा बंद होतील यात शंका नाही. सरकार पुरेपूर स्वरूपात खाजगीकरण करण्यासाठीच लागलं आहे. ही निर्वीवाद सत्य बाब आहे. यामुळं वेळीच सावध व्हावे. नाहीतर तेल गेलं तूप गेलं, हाती धुपाटणं आलं अशी अवस्था देशातील गरीबांची निर्माण होवू शकते. ही शक्यता नाकारता येत नाही. वय वर्ष सहा, ही विद्यार्थ्यांचा विकास करण्यासाठी चांगली बाब आहे. परंतू ती बाब विचारात घेऊन सरकारनं पडड्यामागचं राजकारण करू नये. गरीबांच्या शाळा बंद करू नये म्हणजे झालं.

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

ब्रम्हनिरूपण

ज्योतिर्मय साहित्य

नमस्कार
कालगणना
१) कृतयुग – सतरा लाख अष्टावीस हजार वर्षे.
२) त्रेतायुग – बारालाख शहाणव हजार वर्षे.
३) द्वापारयुग – आठलाख चौसष्ठ हजार वर्षे.
४) कलीयुग – चार लाख बत्तीस हजार वर्षे.चार युगांची मिळून त्रेचाळीस लाख बत्तीस हजार वर्षे होतात. अशी चार युगं म्हणजे ब्रम्हदेवाचा एक दिवस होतो. ब्रम्हदेवाचे असे हजार दिवस झाले की विष्णू ची एक घटीका होते. विष्णूच्या हजार घटका झाल्या म्हणजे महादेवाचे एक पळ होते. देवाधिदेव महादेवाचे एक हजार पळ झाले म्हणजे आदिशक्ती महामायेचे म्हणजेच मूळ मायेचे एक अर्धपळ होते. दासबोधाच्या मूळ ग्रंथात अशा कालगणनेवर विस्तृत माहिती दिली आहे. आपल्या सारख्या सामान्य माणसाला त्या समजण्यास अवघड आहेत। पण अभ्यासकांना त्या खूपच प्रेरणादायी आहेत. आदिशक्तीसारख्या अनंत शक्ति आहेत. अनंत ब्रम्हाडांच्या रचना होतात व जातात. पण परब्रह्म मात्र आहे तसेच रहाते. त्यात काहीच बदल होत नाही. खरंतर परब्रम्हाला स्थिती, ताल, लय, ऊत्पत्ती काही नाही. वेद आणि श्रुति नेती, नेति म्हणजे असे नाही, असे नाही. परब्रम्हाची स्थिती खंडत नाही, ती सदैव अखंडीत असते. परब्रम्हाचें वर्णन करता येत नाही मग त्याची स्थिती कोण व कशी सांगणार !

कलीयुगाची चार हजार सातशें साठ वर्षे पूर्ण झाली. जी वर्षे उरली आहेत ती कशी ते पहा !

शके १५८१ साली हा आता आपण अभ्यास करतो त्या सहाव्या दशकातील चौथ्या समासाची निर्मिती झाली तर आजच्या घटकेला ती किती वर्षे झाली याचे अवघड गणित करावे लागेल. कलीयुगाची ४ लाख, २७,२४० वर्षे अद्यापही शिल्लक आहेत. खुपच व्यापक व चिंतनशील विषय आहे. या विनाशी विश्वरचनेमध्ये एकापेक्षा एक गुढ व चिंतनशील विषय आहेत. दासबोध अभ्यासकांना तर ती एक प्रकारची पर्वणीच आहे. असे हे चराचर विश्व ब्रम्हांडनायकाेने रचलेले आहे. कोणी म्हणतो विश्वामध्ये विष्णू मोठा आहे तर कोणी म्हणतो शंकर मोठा आहे तर कोणी म्हणतो या सर्वांहून आदिशक्ति सर्व श्रेष्ठ आहे. आपण या तिनही वंदनीय दैवतांना वंदन करूया कारण सर्व सामान्य अभ्यासकांना हा विषय गहन आहे ऐवढे मात्र खरे. खरेपण सर्वातचं आहे आपण त्रिदेवांना मनापासून वंदन करूयात.

(क्रमशः)

अंकुश शिंगाडे,
नागपूर

ज्योतिर्मय साहित्य

शिक्षण सर्वांनाच उपयोगाचं ?

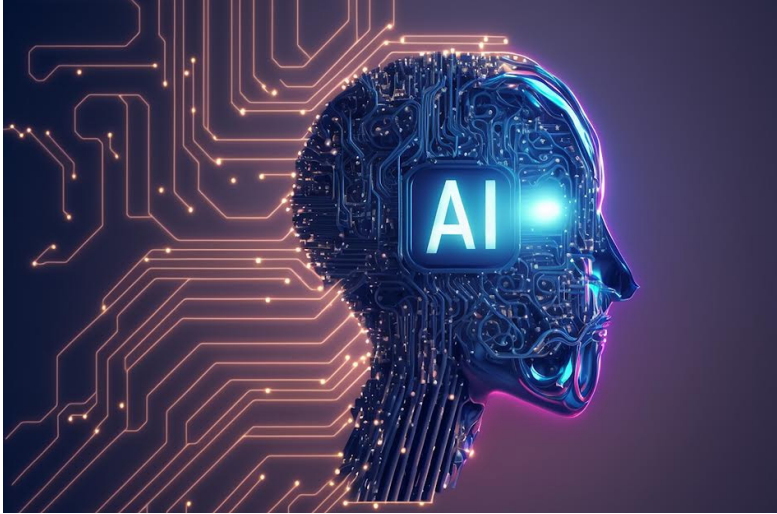
शिक्षण सर्वांनाच मिळायला हवे. मग ती स्त्री असो, पुरुष असो वा एखादा अस्पृश्य असो, आदिवासी असो वा एखादा आंधळा असो, अपंग असो, लहान असो, वयोवृद्ध असो. शिक्षणासमोर, शिक्षण घेतांना सर्व समान असतात. त्यानुसार शिक्षण ही प्रक्रिया सर्व समावेशक आहे व त्यात लिंगभेद नाहीच. शिक्षणाचे दोन प्रकार आहेत. औपचारिक शिक्षण व अनौपचारिक शिक्षण. औपचारिक शिक्षण म्हणजे रितसर घेतलेले शिक्षण. जे रितसर प्रवेश घेवून शाळेत मिळत असतं आणि अनौपचारिक शिक्षण म्हणजे जे शिक्षण शाळेत न जाताही मिळते. जसे थॉमस अल्वा एडीसन व मायकेल फॅरेडे व लुई पाश्चरला मिळाले. ते शाळेत न जाताही शिकले.

शिक्षण का बरं घ्यायचं ? त्याचं कारण आहे, शिक्षणातून साक्षर झालेली जनता. याचा अर्थ असा आहे काय, पुर्वीच्या काळात अनाडी होते ? पुर्वीच्या काळातही कोणीच अनाडी नव्हते. तेही साक्षर होते. जसे एखाद्यावेळेस एखादा व्यक्ती आजारी पडल्यास त्याचा आजार लवकर सुधरविणारे मांत्रीक हे हे शिकलेले असायचे. ते मंत्रविद्येत पारंगत असायचे. त्यासाठी ते शाळेत जायचे काय ? याचं उत्तर नाही असंच येईल. समजा एखादा आपल्या परिसरात गुंड व्यक्ती तयार झालाच तर त्याला त्या गुंडेगिरीचे शिक्षण हे शाळेत जावून मिळेल काय ? आपण आपल्या शाळेत गुंडाना गुंडगिरी शिकवतो काय ? त्याचंही उत्तर नाही असंच येईल. होय ना. मायकेल फॅरेडे, लुई पाश्चर व थॉमस अल्वा एडीसनचं नाव जगभर झालं. त्याचं कारण काय होतं ? त्याचं कारण होतं, त्यांनी लावलेले निरनिराळे शोध. थॉमस एडीसननं लावलेला विद्यूत बल्बचा शोध हा एक नुतन सा शोध होता. ज्यासाठी त्याला शाळेत जावे लागले नाही. लुई पाश्चरने पाश्चात्यीकरण प्रक्रिया आणली. मायकेल फॅरेडेने डिझल इंजीन बनवले. आता विचार असा की त्यांना ते शोध का लावता आले ? ते शाळेत जरी गेले नसले तरी. त्याचं उत्तर आहे, निरीक्षण. जे निरीक्षण प्रकल्प अंतर्गत, नवोपक्रम अंतर्गत व कृती संशोधन अंतर्गत करावं लागतं. शासनालाही वाटतं की देशाचा विकास करायचा आहे ना. मग देशाचा विकास केवळ लोकां शिकल्यानंच होणार नाही. एखादा व्यक्ती फार शिकला व तो करणार काहीच नाही तर त्याच्या शिक्षणाचा उपयोग नाही. तसेच आपण जर एवढे शिकलो. परंतु त्याचा उपयोगच आपण करू शकलो नाही तर आपल्यालाही आपल्या शिक्षणाचा उपयोग होवू शकणार नाही. शासनाला तेच वाटलं. म्हणूनच शासनानं जे २०२० चं नवीन शैक्षणिक धोरण बनवलं. त्यानुसार त्यांनी अशा शिक्षणाचा पुरस्कार केला. **(क्रमशः)**

कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या साहाय्याने ११ भाषांमध्ये थेट भाषांतराचा अभिनव प्रयोग

ज्योतिर्मय **साहित्य**
मुंबई – अभिजात मराठी भाषा समाहानिमित्त अमरावती येथे झालेल्या भारतीय अभिजात भाषा परिषदेत तंत्रज्ञान आणि परंपरेचा सुंदर संगम पहायला मिळाला. संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठात ६ ते ८ ऑक्टोबर २०२५ या कालावधीत आयोजित या परिषदेत देशातील अकरा अभिजात भाषांचे तज्ज्ञ, संशोधक आणि विद्वान सहभागी झाले होते. या परिषदेत डिजिटल इंडिया भाषिनी विभागाने विकसित केलेल्या “श्रुतलेख” या कृत्रिम बुद्धिमत्ता आधारित स्पीच-टू-टेक्स्ट उपयोजकाद्वारे प्रथमच थेट बहुभाषिक भाषांतराची

सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली. या अभिनव प्रयोगामुळे परिषदेत झालेले भाषण आणि विचार विविध भाषांतील प्रेक्षकांना एकाच वेळी त्यांच्या भाषेत स्क्रीनवर दिसत होते. अशा प्रकारचा हा देशातील पहिला प्रयोग ठरला असून, भाषा क्षेत्रातील डिजिटल नवकल्पनेच्या दिशेने भारताने उचललेले हे महत्त्वाचे पाऊल आहे. मराठी भाषा विभाग आणि रिद्धिपूर येथील मराठी भाषा विद्यापीठ यांच्या संयुक्त विद्यमाने ही परिषद आयोजित करण्यात आली होती. या परिषदेत केंद्र व राज्य शासनाचे वरिष्ठ अधिकारी, तज्ज्ञ आणि

शैक्षणिक क्षेत्रातील प्रतिनिधी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. मराठी भाषा व उद्योग मंत्री डॉ. उदय सामंत यांनी परिषदेला संबोधित

करताना सांगितले की, “पहिल्यांदाच देशातील सर्व अभिजात भाषांचे स्वर एकाच मंचावर आणि डिजिटल माध्यमातून ऐकू आले. ‘श्रुतलेख’ या ॲपच्या माध्यमातून भाषेतील अडथळे दूर होत आहेत. ही केवळ तांत्रिक नव्हे, तर सांस्कृतिक एकतेची नवी दिशा आहे.” परिषदेला उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री चंद्रकांत (दादा) पाटील, मराठी भाषा विभागाचे सचिव डॉ. किरण कुलकर्णी, मराठी भाषा

विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. अविनाश आवलगांवकर, तसेच संत गाडगेबाबा विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. मिलिंद बारहाटे उपस्थित होते. परिषदेची सुरुवात पारंपरिक ‘दिंडी’ मिरवणुकीने झाली. मेळघाट आदिवासी समुदायाच्या पारंपरिक नृत्य, गीत व लेझीम सादरीकरणाने कार्यक्रमाचे वातावरण भारावून गेले. या परिषदेत तामिळ, संस्कृत, कन्नड, तेलुगू, मल्याळम, ओडिया, मराठी, प्राकृत, पाली आणि आसामी या भाषांतील तज्ज्ञांनी अभिजात भाषांच्या जतन, संवर्धन आणि भविष्याविषयी विचारमंथन केले. मराठी भाषा विभागाचे सचिव डॉ. किरण कुलकर्णी यांनी सांगितले

की, भारतीय अभिजात भाषा परस्पर संवाद आणि सहकार्याच्या माध्यमातून फुलल्या आहेत. त्यांचे भविष्यही या सहकार्यावरच अवलंबून आहे. मराठी भाषेचा विकास फक्त साहित्यापुरता मर्यादित न राहता तो रोजगार आणि उद्योगाच्या भाषेत व्हावा, ही वेळेची गरज आहे. भाषिनी विभागाचे व्यवस्थापक समीर पाटील यांनी सांगितले की, या परिषदेदरम्यान ११ स्वतंत्र स्क्रीनवर थेट बहुभाषिक भाषांतर दाखविण्यात आले. हा देशातील पहिला असा प्रयोग असून भारताच्या स्वदेशी कृत्रिम बुद्धिमत्ता तंत्रज्ञानाच्या सामर्थ्याचा तो उत्कृष्ट दाखला आहे.

एक मागणं.... सगळ्यांकडून

ज्योतिर्मय **साहित्य**
भाऊबीजेचा दिवस. संध्याकाळची वेळ. घरात कोणीच नाही. काम संपवून मेड नुकतीच परत गेलेली. अचानक तिचा फोन आला. कोणीतरी सिनिअर सिटीझन आमच्या सोसायटीजवळच्या मैदानात चक्कर येऊन पडले आहेत, त्यांना जखम झाली आहे. ते फक्त आपल्या सोसायटीच नाव सांगताहेत. स्वतःच नाव त्यांना सांगता येत नव्हतं. मलाही समजेना काय करू ते. सोसायटीच्या चेअरमन एकदम स्मार्ट आणि ॲक्टिव्ह. त्यांनाही फोन लागेना. अजून एका मैत्रिणीला सांगितलं. तीपण मदत शोधायला लागली. अखेर चेअरमनना फोन लागला.. पुन्हा त्याचा मेडला फोन..त्या गृहस्थांचे वर्णन विचारलं. ते गोरे, उंच, ग्रे ट्रेक पॅन्ट, रेषांचा शर्ट.. तिच्यासमोरच त्यांना चक्कर आली, बसायला गेले आणि पडले.. डोक्याला काच लागली, जखम झाली, खूप रक्त गेलं..मेड खूप घाबरली. त्यांना फोन बघू म्हणाली तर ते फोन देईनात. खिशात टाकला..वगैरे काही लोक त्यांना घेऊन जवळ एका दवाखान्यात घेऊन गेले आहेत. सगळं सांगितलं त्यांना हॉस्पिटलला नेऊन जखमेला

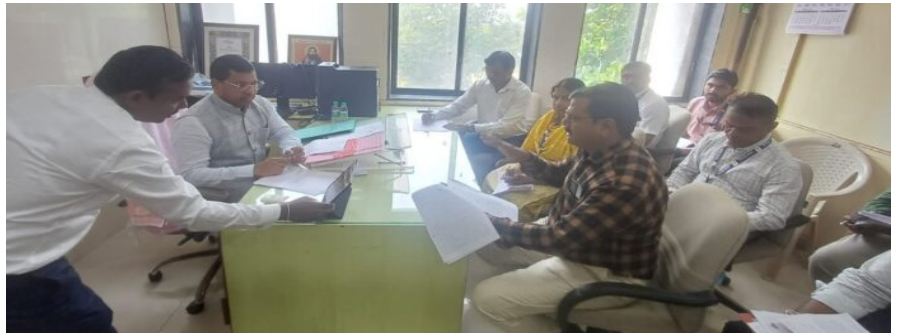
(आयडेंटिटी काई) सोबत घेऊन जाणं अत्यावश्यक आहे. आणि कुटुंबातील प्रत्येक व्यक्तीने या गोष्टीकडे जाणीवपूर्वक लक्ष दिले पाहिजे. नेमकं सोसायटीमध्ये काम करणाऱ्या व्यक्तीने त्यांना पाहून कळवण्याची तसदी घेतली हे नशीबच म्हणायला हवे. आय डी कार्डमध्ये .. नाव, पत्ता, फोटो,फोन नंबर, ब्लड ग्रुप, इमर्जन्सीमध्ये ज्यांना कळवायचे ते फोन नंबर एवढी तरी माहिती असणे आवश्यक आहे. आधार कार्ड आहे आता प्रत्येकाकडे पण त्याची कॉपी तरी जवळ असते का? आधार कार्ड वरचा फोटो.. त्याबद्दल बोलायलाच नको. कार्डला एक पर्याय आहे..वरील सर्व माहितीचा स्टिकर आपल्या मोबाईलच्या मागे लावून टाकायचा..प्रत्येकजण बाकी सगळे विसरेल पण मोबाईल नाही विसरत. आपोआप सगळी काळजी घेतली जाईल, मोबाईलची पण..तोही कुठे विसरला तर मिळेल परत.. अजून एक सोपा उपाय मार्कर पेनने मोबाईलच्या कव्हरवर इमर्जन्सी कॉन्टॅक्ट नंबर लिहून ठेवणे. आपण सर्व ही गोष्ट किरकोळ समजतो पण तसं नाही. कोणावर कधी कोणती वेळ येईल सांगता येत नाही. पण आपण आपली स्वतःची काळजी तर घेऊ शकतो, घ्यायला हवी स्वतःसाठी आणि आपल्या कुटुंबियांसाठी. मग काय.. कराल ना एवढे काम? अगदी आजच्या आज..

डॉ क्षितिजा पंडित
मो. ९४२२०३३९५०

टाके घालावे लागले. ते घरी आलेत आणि ठीक आहेत..असा त्यांच्या सुनेने सोसायटी ग्रुप वर मेसेज केला, त्यावरून समजलं. नंतर कळलं की एक मोमो विक्रेत्याने त्यांना ओळखलं आणि त्याने त्या गृहस्थांच्या कुटुंबियांना कळवलंमुद्देवाने तो भेटला म्हणून. अशीच एक घटना व्हॉट्स ॲपवर वाचलेली आहे. रस्त्यावर अपघात झालेल्या एका माणसाला हॉस्पिटलमध्ये नेलं होतं आणि डॉक्टर त्यांचा फोटो दाखवून नातेवाईकांचा शोध घेत होते. हे सर्व सांगायचे कारण म्हणजे प्रत्येक सिनिअर सिटीझनने, खरं तर प्रत्येकानेच बाहेर पडताना आपलं ओळखपत्र

संविधान जनजागृती प्रश्नमंजुषा उपक्रम व्यापक स्वरूपात राबवावा-धर्मपाल मेश्राम

ज्योतिर्मय **साहित्य**
मुंबई – ‘संविधान जनजागृती प्रश्नमंजुषा २०२५’ उपक्रमाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांमध्ये शालेय जीवनापासूनच भारतीय संविधानाविषयी जागरूकता निर्माण होण्यास मदत होणार आहे. यासाठी सर्व संबधित विभागांनी हा उपक्रम अधिक व्यापक स्वरूपात राबवावा, अशा सूचना महाराष्ट्र राज्य अनुसूचित जाती जमाती आयोगाचे उपाध्यक्ष धर्मपाल मेश्राम यांनी दिल्या. ‘संविधान जनजागृती प्रश्नमंजुषा उपक्रम २०२५’ ची आढावा बैठक महाराष्ट्र राज्य अनुसूचित जाती जमाती आयोगाच्या कार्यालयात झाली. बैठकीस शिक्षण, सामाजिक न्याय, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग, आदिवासी, अल्पसंख्यांक विभागाचे अधिकारी उपस्थित होते. उपाध्यक्ष धर्मपाल मेश्राम यांनी सांगितले की, या स्पर्धेचे प्रारूप लवकरच तयार केले जाणार आहे. संबधित विभागांनी या स्पर्धेची संपूर्ण पूर्वतयारी करावी. प्रत्येक शाळेतून जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांचा सहभाग वाढवण्यासाठी जनजागृती करावी. या स्पर्धेसाठी येणाऱ्या खर्चाची तरतूद शाळांना उपलब्ध करून दिलेल्या अनुदानातून

करण्यात यावी. शालेय शिक्षण विभागाने हा उपक्रम अधिक व्यापक प्रमाणात राबवण्यासाठी आवश्यक परवानगी त्यांच्या स्तरावर घ्यावी. याबाबत तातडीने कार्यवाही करून अहवाल कार्यालयास सादर करावा, असेही धर्मपाल मेश्राम यांनी सांगितले. आदिवासी विकास विभागाने त्यांच्या अखत्यारित असलेल्या वसतिगृहात हा उपक्रम राबवण्याची संपूर्ण तयारी केली असल्याचे सांगितले. सामाजिक न्याय विभागानेही शासकीय निवासी शाळांमध्ये हा उपक्रम राबविण्यासाठी खर्चाची तरतूद केली जात असल्याचे सांगितले. इतर मागास बहुजन कल्याण विभागामार्फत आश्रम शाळेमधील विद्यार्थ्यांसाठी हा उपक्रम राबविला जाणार असल्याचे सांगितले. अल्पसंख्यांक विभागामार्फत अल्पसंख्यांक विभाग योजनेचे लाभार्थी मुलांची वसतिगृह, शिष्यवृत्ती प्राप्त विद्यार्थी यांनाही उपक्रमात सहभागी करून घेतले जाईल असे सांगितले. प्रश्नमंजुषा उपक्रम www.yuvacareer.com या संकेतस्थळाद्वारे राबविण्यात येणार आहे.

सिडको परिसरात लवकरच शुभारंभ....

एक छान लोकेशन जिथे आपण --

- बर्थडे पार्टी
- रिसेप्शन
- किटी पार्टी
- कॉन्फरन्स मिटिंग
- गेट - टू - गेदर
- सांस्कृतिक कार्यक्रम
- प्रकाशन समारंभ
- डोहाळ जेवण
- भिशी पार्टी व इतर...

हे व असे बरेचसे कार्यक्रम करण्यासाठी आम्ही सज्ज आहोत. एसी हॉल, लॉन, गार्डन, कॅटरिंग व्यवस्था, इव्हेंट मॅनेजमेंट, सारुंड सिस्टीम सर्व व्यवस्था एकाच ठिकाणी

विशेष :- प्रसन्न वातावरण - सुलभ पार्किंग व्यवस्था - सोज्यन्य सेवा - मध्यवर्ती ठिकाण - अगदी किफायतशीर दरात

सिद्धिविनायक

- हॉटेल
- लॉन
- इव्हेंट

संपर्क : 7498560019, 7588803314
Email phulambrikarrajendra@gmail.com

ऑनलाईन औषधोपचार

आता सर्वकाही झाले आहे ऑनलाईन या आज्ञावल्यापासून पण पदसल्या औषधोपचार घ्या, कुठेही जाण्याची गरज नाही, वेळ व पैसा वाचता 100 % खात्रीशीर दवाख, गुणवत्ता, शारीरिक धक्का, बऱ्याच गोष्टी कोणताही सांगण्यास लाज वाटते अशा वेळेस फक्त फोनवर तुम्ही सुमया आज्ञाच सांगू शकता व त्यावर आयुर्वेदिक पद्धतीने ह्यामागून उपाय केला जाईल, पोस्टाने औषध पाठविण्या जातील, प्रसिद्ध आयुर्वेदाचार्य डॉ. शेख ए.एच. 37 वर्षांचा अनुभव, 200 पेक्षा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 लाखपेक्षा अधिक विविध सैनिक समस्यग्रस्त रुग्णांवर यशस्वी उपचार, आतापर्यंत ५ ऑनलाई डॉक्टरांच्या पदव्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सन्मानित केलेले आहे. त्याच्या या कार्याची जोड लंडन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, ओप्रासिक बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, हुज-हु-हुन एशिया रेकॉर्ड्स मध्ये विकिमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लेम असो फक्त एकदा फोन करा व मार्गदर्शन घ्या. व तुमचे प्रश्न सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

साहित्यिक मित्रांनो, आता लिहा विनधास्त कारण आता तुमच्या साहित्याला प्रकाशित करण्यासाठी आले आहे एक भव्य व्यासपीठ

ज्योतिर्मय **साहित्य**
मुंबई – पत्रकारितेत कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआय) साधनांचा योग्य वापर केल्यास बातमी लेखन, संशोधन आणि विश्लेषण अधिक प्रभावी करता येते, असे मत ‘एआय’ तज्ज्ञ किशोर जस्मानी यांनी केले. रतन टाटा महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ आणि मंत्रालय व विधिमंडळ वार्ताहर संघ यांच्या संयुक्त विद्यमाने मंत्रालय येथे प्रिंट आणि डिजिटल मीडिया पत्रकारांसाठी कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या वापरासंदर्भात प्रशिक्षण सत्र आयोजित करण्यात आले, त्यावेळी जस्मानी यांनी मत व्यक्त केले. ‘एआय’ तज्ज्ञ किशोर जस्मानी म्हणाले की, ओपन एआय, जेमिनी आणि को-पायलट ही तीन प्रमुख एआय टूल्स पत्रकारांसाठी अत्यंत उपयुक्त आहेत. तसेच क्लॉड, डीपसिक आणि पर्लेक्सिटी ही आणखी तीन प्रभावी टूल्स आहेत. प्रत्येक टूल्सचा वापर आवश्यकतेनुसार आणि उद्दिष्टानुसार करावा. जेमिनी संशोधनासाठी विशेषतः उपयुक्त आहे, तर डीपसिक उत्तरे देण्यात अधिक प्रभावी ठरते. मात्र, मेटा एआय हे पत्रकारितेसाठी तेवढे परिणामकारक नाही, असे त्यांनी नमूद केले. किशोर जस्मानी यांनी स्पष्ट केले की, बिंग, को-पायलट, गूगल बार्ड, जेमिनी आणि पर्लेक्सिटी ही साधने संशोधनासाठी, तर चॅटजीपीटी, गूगल बार्ड आणि जेमिनी ही प्रभावी लिखाणासाठी उपयुक्त आहेत. ही टूल्स समस्या सोडविणे आणि सल्ला देणे यासाठीही पत्रकारांना मदत करू शकतात.

‘एआय’ साधनांच्या स्मार्ट वापरामुळे बातमी लेखन, संशोधन आणि विश्लेषण अधिक प्रभावी एआय तज्ज्ञ किशोर जस्मानी

ज्योतिर्मय **साहित्य**
मुंबई – पत्रकारितेत कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआय) साधनांचा योग्य वापर केल्यास बातमी लेखन, संशोधन आणि विश्लेषण अधिक प्रभावी करता येते, असे मत ‘एआय’ तज्ज्ञ किशोर जस्मानी यांनी केले. रतन टाटा महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ आणि मंत्रालय व विधिमंडळ वार्ताहर संघ यांच्या संयुक्त विद्यमाने मंत्रालय येथे प्रिंट आणि डिजिटल मीडिया पत्रकारांसाठी कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या वापरासंदर्भात प्रशिक्षण सत्र आयोजित करण्यात आले, त्यावेळी जस्मानी यांनी मत व्यक्त केले. ‘एआय’ तज्ज्ञ किशोर जस्मानी म्हणाले की, ओपन एआय, जेमिनी आणि को-पायलट ही तीन प्रमुख एआय टूल्स पत्रकारांसाठी अत्यंत उपयुक्त आहेत. तसेच क्लॉड, डीपसिक आणि पर्लेक्सिटी ही आणखी तीन प्रभावी टूल्स आहेत. प्रत्येक टूल्सचा वापर आवश्यकतेनुसार आणि उद्दिष्टानुसार करावा. जेमिनी संशोधनासाठी विशेषतः उपयुक्त आहे, तर डीपसिक उत्तरे देण्यात अधिक प्रभावी ठरते. मात्र, मेटा एआय हे पत्रकारितेसाठी तेवढे परिणामकारक नाही, असे त्यांनी नमूद केले. किशोर जस्मानी यांनी स्पष्ट केले की, बिंग, को-पायलट, गूगल बार्ड, जेमिनी आणि पर्लेक्सिटी ही साधने संशोधनासाठी, तर चॅटजीपीटी, गूगल बार्ड आणि जेमिनी ही प्रभावी लिखाणासाठी उपयुक्त आहेत. ही टूल्स समस्या सोडविणे आणि सल्ला देणे यासाठीही पत्रकारांना मदत करू शकतात.

प्रत्येक ‘एआय’ टूल्सचा परिणाम ज्ञान, प्रॉम्टिंग कौशल्य आणि तर्कशक्ती या तीन घटकांवर अवलंबून असतो. प्रॉम्टिंगचे तीन प्रकार, शून्य शॉट, संदर्भाधारित आणि भूमिकाधारित यांचे महत्त्वही त्यांनी स्पष्ट केले. तसेच पत्रकारितेतील लेखन अधिक परिणामकारक करण्यासाठी ग्रामर्ली हे ॲपही उपयुक्त असल्याचे त्यांनी सांगितले. किशोर जस्मानी यांनी चॅटजीपीटी या साधनाचे प्रत्यक्ष प्रात्यक्षिकही दाखविले. त्यांनी सांगितले की, फोटो आणि योग्य प्रॉम्ट दिल्यानंतर चॅटजीपीटी त्या आधारे वृत्तपत्रीय बातमी तयार करून देते. मात्र यासाठी योग्य प्रॉम्ट देणे अत्यावश्यक आहे.

त्याचप्रमाणे चॅटजीपीटीवर आवाज रेकॉर्ड करून हवे त्या भाषेत लेखन करून घेता येते, तसेच व्हॉईस डिक्टेटद्वारेही हे टूल्स पत्रकारांना सहाय्य करते. या प्रक्रियेतून त्यांनी प्रॉम्ट, डिक्टेट आणि डिस्कशन अशा तीन प्रकारची प्रात्यक्षिके करून दाखविली. ‘एआय’ टूल्स हस्तलिखित प्रतीवरून स्वयंचलितपणे टंकलेखन करू शकतात. पीडीएफ स्वरूपातील मजकूर चॅटजीपीटीच्या मदतीने कसा उपयोगात आणता येऊ शकतो, याचे सविस्तर मार्गदर्शनही त्यांनी केले. या प्रशिक्षण सत्रात उपस्थित पत्रकारांनी ‘एआय’ साधनांचा वापर करून प्रत्यक्ष उदाहरणांद्वारे सराव केला आणि संवादात्मक पद्धतीने मार्गदर्शन घेतले.

एकत्र कुटुंब पद्धती

शिकवणी सुरू असते. ती ही अगदी सहज आणि मोफत. आजी गोष्टी, विविध र्लोक, ओच्या याचं अर्थपूर्ण ज्ञान देते, राम रक्षा, शुभम करोति याची नित्य घरात उजळणी होते. घरात प्रसन्नता वाढते. संध्याकाळी तुळशी पुढे दिवा लावला की आणखी प्रसन्नता वाढते. छोट्या छोट्या गोष्टींतून खूप काही शिकायला मिळते.त्यातून भविष्यातील आयुष्याच जगण्याचे गुपित

सापडतं. कधी कुणाला. अपयश, अडचण, आजारपण, संकट येता त्याला कसे सामोरे जावे ? याचे कळत नकळत ज्ञान मिळते. तसेच एकमेकात प्रेमाने संवाद साधणे यामुळे नात्यांच्या सुगंधाची उधळण होत असते. हा सुगंध कायम उधळला ? असे वाटत असेल तर एकत्र कुटुंब पद्धती टिकली पाहिजे तरच संस्काराची शिकवण अबाधित राहील अन्यथा पाश्चिमात्य

संस्कृती आपल्या संस्कृतीवर कब्जा करायला फार वेळ लावणार नाही. हे नक्की. त्यामूळे माझी एक कविता मी अधून मधून बऱ्याच समूहात पोस्ट करत असतो ती खालील प्रमाणे आहे.

एकत्र कुटुंब पद्धती म्हणजे आनंदाचा मळा मन प्रसन्न करणारा हा खरा सुखाचा सोहळा

गिरीश खं.वसेकर (देशपांडे)
नांदेड सिटी, पुणे मो.९४२२६५९४००

येथे आई असते बाबा असतात असतात काका काकू प्रेम माया आपुलकीचे अर्थ लागतात उमजू आजोबा असती आजी असते असतो आजीबाईचा बटवा छोट्या छोट्या आजारांना सहज घर बसल्या पळवा येथे रुजते खरी संस्कृती मिळतो संस्काराचा पाढा नियमित नित्य नवा नवा मिळे अनुभवाचा धडा छोट्या छोट्या गोष्टीतून येथे शिकवण मिळताना दिसते जीवन जगण्याचे सारे शास्त्रच कळत असते खत आहे मजला आजकाल ही पद्धती होत आहे दुर्मिळ आणि नात्यांच्या भिती ही होत आहेत खिळखिळ कुठं तरी आता हे सार पटकन थांबलं पाहिजे आपल्या माणसाला तरी आपलं मानलं पाहिजे एकत्र कुटुंब पद्धती म्हणजे आनंदाचा मळा

पालकांनी बालकांशी पालकासम वागणे

ज्योतिर्मय 📖 **साहित्य**
बालकदिनाचा खरा उद्देश म्हणजे बालक आपल्या समाजाचे भविष्य आहे याचे स्पर्ण समाजाला होणे आणि हे भविष्य सुक्षित असावे म्हणून बालकांप्रती समाजाच्या जबाबदारीची जाणीव वाढीस लागणे. प्रत्यक्षात एक सामाजिक घटक म्हणून किंवा पालक म्हणून आपली वागणूक बालकदिनाच्या उद्देशाला पूरक आहे का, याचा गांभीर्याने विचार करण्याची गरज आहे. १४ नोव्हेंबरच्या बालदिनाच्या पार्श्वभूमीवर ही संधी घेता येते.
शीर्षक वाचून मनात गोंधळ उडाला असणार. हरकत नाही. बालक आणि पालक यांचे एकमेकांशी कसे संबंध असावेत, हा विषय कायमच ज्वलंत राहणार आहे. प्रामुख्याने हे संबंध तपासताना आमचे पालक, आमचे लहानपण, आमचे पालकपण... या फ टुपट्ट्या लावल्या जातात आणि नेमका तिथेच गोंधळ होतो. असो. निमित्त आहे बालक दिनाचे आणि नुक्ताच ‘केबीसी’मध्ये इशित भट्ट हॉट सीटवर विराजमान झाल्यानंतरचा प्रसंग. या प्रसंगाच्या खोलात शिरण्याची गरज नाही, कारण तो सगळ्यांना माहीत आहे. या प्रसंगावर पालक, शिक्षक, समुपदेशक, बालमानसशास्त्रज्ञ, लाईफ कोच सगळ्यांनाच व्यक्त व्हावंसं वाटलं. त्यांनी लिखाणातून आपली मतं मांडली. सामान्य जनतेने गप्पांमधून, बडबड करून येथेथे तोंडसुख घेतलं. कुणी समाजमाध्यमाला, कुणी पालकत्वाला,

कुणी शिक्षणपद्धतीला, कुणी संस्कारशून्य पिढीला तर कुणी विभक्त कुटुंबपद्धतीला जबाबदार ठरवलं. खरं तर, दुसऱ्याकडे बोट दाखवलं की उरलेल्या तीन बोटਾਂची दिशा स्वतःकडे असते, हा साधा नियम आपण विसरून गेलोय. समोरच्याला दोषी ठरवण्यासाठी आम्ही इतके उतावीळ, उत्तेजित आणि सर्वज्ञानी असतो की त्या भारात तारतम्य न ठेवता भाष्य करण्याचीच अमाह्मला प्रौढी वाटते. किंबहुना, त्यासाठी हल्ली काही ना काही निमित्तच हवं असतं आणि तसं नसेल तर ते निमित्त शोधून काढलं जातं. त्यावर चर्चेचा धुरळा उडतो. मतमतांतर्चांचं मेथन होतं आणि काहीही निष्पत्ती न होताच सगळं काही शांत होतं, विस्मरणात जातं.

इशीत भट्ट हा लहान मुलगा. जेमतेम दहा – बारा वर्षांचा मुलगा. या वयाची मुलं आपल्या घरात असली की हल्लीची पिढी काय हुषार आहे नाही, हे वाक्य आपण दिवसातून कमीत कमी तीनदा तरी आळवतो. पण हीच मुलं शेजारच्या घरात असली की आगाऊ आणि भोचक वाटू लागतात. इशीत भट्ट हा मुलगा नेमका ‘केबीसी’मध्ये महानायक अमिताभ बच्चन यांच्यासमोर आल्यामुळे या प्रसंगाची प्रसिद्धी कमालीची वाढली. अमिताभ बच्चन यांच्याबद्दल ज्या भावना, जी आदरयुक्त भीती, जे दडपण मोठ्यांना येतं, तसं इशीत भट्टला वाटणं शक्यच नाही. अमिताभ बच्चनला प्रत्यक्ष समोर बघताना अतिउत्तेजित होऊन ‘अंजि म्या ब्रह्म पाहिले’ या भावनेने भल्याभल्यांना सुचेनासे होते, हे आपण अनेकदा बघितले

आहे. पण इशीतच्या पिढीने केवळ केबीसीमध्ये आणि जाहिरातीतच त्यांना बघितलं असण्याची शक्यता आहे आणि तेही घरी नियमित केबीसी बघितले जात असेल तरच. पालकांनी अमिताभच्या व्यक्तिमत्त्वाचा आवाका इशीतला सांगितला असेलही. पण ती माहिती गांभिर्याने घेण्याचं त्याचं वय नाही आणि असतो की त्या भारात तारतम्य न ठेवता उद्धटपणे, आगाऊपणे वागला असं भाष्य करणाऱ्यांनी लहान मुलांचे नृत्याचे आणि निमित्तच रिअॅलिटी शो बघावेत. लहान मुले बघत असलेल्या कार्टूसमधल्या पात्रांचा अभ्यास करावा. जाहिरातीतली लहान मुलं बघावीत आणि रोजच्या हिंदी आणि मराठीमधल्या संस्कारी मालिका बघाव्यात.

जेमतेम अर्धा तास इशीत हॉट सीटवर होता आणि तेवढ्याच वेळात त्याच्या वागण्यावर गदारोळ उठला. ज्यावेळी याच वयाची मुलं रिअॅलिटी शोमध्ये नृत्य करतात, गाणी गातात, त्यावेळी तर अनेकदा वयाला न साजेशा गाण्यांची निवड केली जाते. त्यावर नृत्य करताना उत्तेजक हावभाव, विचित्र स्टेप्स बघणं असह्य होतं. या शोमधले परीक्षकही डोकं गहाण ठेवून केवळ कौतुक करण्यासाठी आणि छत्रोरपणा करण्यासाठी बसलेले असतात. परफॉर्मसच्या मध्ये सुरू असलेली हुल्लडबाजी आणि वाद्दातपणा बघता संतापाशिवाय दुसरी कोणतीच भावना मनात येत नाही. स्पर्धकांच्या जोड्या जमवल्या जातात, त्यांना एकमेकांवरून चिडवलं जातं. प्रपोज

करणं, क्रश, ब्रेकअप, लव्ह ट्रॅंगल... ही भाषा सतत वापरली जाते आणि या प्रकाराचं प्रचंड कौतुक केलं जातं. म्हणजे प्रत्यक्षातही असंच वागायचं असतं अशी स्पर्धकांची समजूत होतेच, पण बघणाऱ्या असंख्य लहान मुलांचीही खात्री होते. परफॉर्मस्वर टिस, चुका समजावणं, सुधारणा करणं या बाबी महत्त्वाच्या नसतातच. प्रत्येक परीक्षक शब्दकोषात कौतुकभरल्या नवीन शब्दांची मोलाची भर टाकण्याचे काम नेमाने करत असतो. फक्त कौतुक आणि तोंडी लावायला रडणं. रडणं हे भावनिक बुद्ध्यांक दाखवणारं. त्याचं प्रदर्शन पण अत्यावश्यक. स्पर्धक, परीक्षक, प्रेक्षक यांनी टिपं गाळून आपल्या ‘संवेदनशीलतेचं प्रदर्शन करणं’ ही अट पाळली की पुढच्या राऊंडच्या प्रवेशाचा मार्ग मोकळा. शास्त्र असतं ते. त्यामुळे टिपं गाळण्याचं हे संसर्गजन्य अस्त्र कायम सगळेचजण भाल्यात ठेवून असतात.

अशा रिअॅलिटी शोवर कुणीच काहीच कसं बोलत नाही ? इशीत तर फक्त अर्धा तास पडद्यावर होता. बाकी शोमधील मुलं तर दर आठवड्याला पडद्यावर येतात आणि परीक्षक आणि स्पर्धकांचे निरर्थक संवाद, माकडवाळे बघावे लागतात. निषेध करायचा, टीका करायची किंवा गदारोळ करायचा, तर केबीसीतल्या इशीतवरच का ? तसंच अनेकांच्या घरी टीव्हीवर मालिका आहेत असा त्यांचा समज होत असेल पण त्याचा कळत–नकळत परिणाम लहानांवरही होत असतो. शून्य अभिरूची

आणि बुद्धीशी फटकून असलेल्या या मालिकांमध्ये नकारात्मक व्यक्तिरेखांचे उदासीकरण इतक्या जास्त प्रमाणात दाखवले जाते की अशी पात्रं प्रत्यक्षातही असणार, यावर लहान मुलांचा नक्कीच विश्वास बसू लागतो. फरशीवर तेल सांडवणं, पदार्थात मीट/ तिखट ओतणं, गॅसचा नॉब उघडून ठेवणं, कपड्यांवर शाई सांडवणं... बालबुद्धीलाही लाजवतील अशा अभिनव कल्पनांचा सुकाळ असणाऱ्या या मालिका लहान पिढीवर काय परिणाम करत असतील याचा विचारही करवत नाही. हीच बाब मुलांच्या काढून शोबद्दल. त्यातली पात्रं तर कमालीची आगाऊ, वात्रट आणि वाचाळ असतात. लहान मुलं तर या कार्टूसच्या आकंठ प्रेमात बुडलेली असतात. अशा वेळी त्यांचं अनुकरण मुलांनी केलं नाही तरच नवल.

हे सगळे टीव्हीच्या माध्यमातून होणारे संस्कार. पण घरातल्या पालकांकडून काय घडतं ? लहान मुलांनी काढलेली चित्रं, गायलेली गाणी, कविता, केलेला नाच, फॅन्सी ड्रेस या सगळ्यांचं शूटींग करून रीलस काढली जातात, पोस्ट केली जातात. माग त्यानंतर पडणारा कौतुकाचा आणि लाईफ्सचा पाऊस.. हे सगळे कुळाचार घरी यथास्थित पार पडत असल्याने लहान मुलांना ते नॉर्मल वाटू लागतं. कौतुक, प्रसिद्धी, रील, फोटो या दैनंदिन जगण्यातल्या आवश्यक बाबी आहेत असा त्यांचा समज होत असेल तर नेमका दोष कुणाचा ? मुलांनी काहीही केलं तरी टाळ्या पडल्याच पाहिजेत, हा

पालकांचा अड्डाहास मुलांवरही परिणाम करतो. आपल्यावर टीका केलेली मुलांना अजिबात सहन होत नाही. कोणतीही कृती करण्याच्या आनंदापेक्षा त्याचं प्रदर्शन करणं मुलांना महत्त्वाचं वाटू लागतं. अगदी अतिक्रम म्हणजे काही पालक मुलांच्या गुणपत्रिकासुद्धा समाजमाध्यमावर टाकतात. याशिवाय हल्लीच्या पालकत्वानुसार मुलं आणि आई–वडिलांचे मैत्रीपूर्ण संबंध असावेत असं शास्त्र आहे. पण प्रसंगी मैत्रीची मर्यादा ओलांडून ही मुले दादागिरी कधी करू लागतात हे समजतही नाही. त्यामुळे आजच्या कुटुंबात सगळ्यात जास्त धाक कुणाचा असेल, तर तो लहान मुलाचा. त्याची आवडनिवड, त्याचे हट्ट त्याच्या मागण्या, त्याचे लाड ही पालकांची प्राथमिकता झाली आहे. ही मुलं आई–वडिलांशी, आजी–आजोबांशी, पाहुण्यांशी उद्धटपणे बोलतात. अशा वेळी इशीतवरच दोषारोपण का ?

आज समाजात संस्कारवर्गाची खरी आणि महत्त्वाची भूमिका बजावली जाते आहे ती तंत्रज्ञान आणि समाजमाध्यमांद्वारे. या वेगवान त्सुनामीमध्ये सगळेच भरडून निघताहेत. पण खरी फरपट होते आहे ती लहान मुलांची. त्यांना या माध्यमाचे आकर्षण वाटणं, त्यावर विश्वास बसणं, त्यांनी या आभासी दुनियेचं अनुकरण करणं हे साहजिकच आहे, कारण त्यांचा जन्मच मुळी हातात स्मार्टफोन घेऊन झाला आहे. पण त्सुनामीच्या या लाटेत पालकही वाहवत जायला लागले तर कसं होईल ?

आज गोकुळाष्टमी म्हणजे दहीहंडीचा उत्सव, गणेशोत्सव म्हणजे मिरवणुका आणि ढोल, नवरात्र म्हणजे नऊ रााचे कपडे आणि गरबा, दिवाळी म्हणजे रोषणाई, फटाके आणि भेटवस्तू... असे लहान पिढीचे समज झाले आहेत. हे चुकीचे समज कुणामुळे ? आपणच आपलं आत्मपरीक्षण करण्याची गरज आहे. खरं तर अशा वेळी एका दीपस्तंभाप्रमाणे आज पालकांनी आपल्या मुलांना योग्य मार्गदर्शन करणं गरजेचं आहे. मुलं कुठेही भरकटली तरी त्यांना त्यांचा दीपस्तंभ पालकांनी उपलब्ध करून दिला पाहिजे. दुर्दैवाने आजच्या वेगवान तंत्रयुगात पालकांच्या हाती मोजकेच पत्ते उरले आहेत. अनेक आगाऊ, अनावश्यक बाबींवर त्यांचा ताबा असूच शकत नाही. बाहेरच्या प्रत्येक प्रलोभनावर पालकांनी नियंत्रण ठेवणं अशक्य आहे. पण उरलेले हातातले पत्ते हे हळुमाचे असणं ही आजच्या काळाची गरज आहे. मग पालकांनी नेमकं करावं तरी काय ? पालकांनी इतरंना दोष न देता, आपलं लहानपण आठवावं. आई–वडिलांची वागणूक आठवावी. आपल्या स्वतःच्या पालकांचाच आदर्श समोर ठेवून वागलं नाही, तर भविष्य कठीण असणार आहे. म्हणूनच २०२५ च्या बालकदिनाच्या निमित्ताने ‘हीच अमुची प्रार्थना अन् हेच अमुचे मागणे। पालकांनी बालकांशी पालकासम वागणे।’

– डॉ. साधना कुलकर्णी ***

दोन पक्षांचा संवाद

थायरईड, मायग्रेन अशा अनेक समस्यांना या सुखाने जन्म दिले. जिथं दद्यातुपांची रेलचेल असायची तिथं

मेडीकलच्या गोळ्यांची बंडलेच्या बंडले येऊ लागली.
कमावण्याची जिद्द, इरांपेक्षा

वेगळे राहण्याची जिद्द, समाजात चांगले स्थान निर्माण करण्याची जिद्द, आपलं समाजातील एक स्थान

टिकविण्याचा दबाव अशा अनेक गोष्टींमुळे मनावरील दडपण वाढत गेले आणि वेगवेगळे आजार जडले. अलिकडे अगदी शेतीत काम करणाऱ्या, कष्ट सोसणाऱ्या महिलांना सुध्दा शुगर, बीपी सारख्या समस्या या साधारण झाल्या आहेत. त्यांची कारणे म्हणजे सार्वजनिक संवादाची ठिकाणे आता राहिलेली नाहीत. प्रत्येकजण आपले मुलंबाळं, संसार यामध्ये गर्क आहे. यामध्ये जिथं मानसिक समस्या निर्माण होते तिथं उपाय दिसतात. पंढरपूरच्या वारीमध्ये जाणारी लोक आजही मानसिकदृष्ट्या सद्गृढ आहेत. त्यांचे एकच कारण आहे की ते सार्वजनिक संवादाचे, मनसोक्त आनंद घेण्याचे, मनाशी तल्लीन होण्याचे, मनातील घुसमट काढण्याचे ते एक ठिकाण आहे. सर्व व्याप मागे सोडून सर्वांमध्ये मिसळण्याचा आनंद सर्व गोष्टींवर मात करतो. या सर्व बदलामध्ये पक्षांना माणसांचा हवाहवासा वाटणारा सहवास संपलेला आहे. त्या भावना ते पक्षी व्यक्त

करीत आहेत. गावांच्या घरांघरामधील सुखाची चादर पांघरलेली परंतु आतून पोखरलेली प्रत्येक माणसांचे ते त्या झाडावरून निरिक्षण करीत होते. आधुनिक जगात माणूस सुखी झाला आहे की दुःखी झाला आहे असा प्रश्न त्या पक्षांना पडला होता. या बदलत्या काळात सुखाच्या शोधात माणसांकडून खुप कांही सुटत चालले आहे. त्यांचे निरिक्षण ते पक्षी करीत होते. सुखाच्या शोधात निघालेल्या माणसांनं खुप कांही गमावलं आहे ही वस्तुस्थिती त्यांच्या निरिक्षणातून सुटली नाही. विभक्त होत जाणाऱ्या आणि एकटेपणाने पछाडत चाललेल्या माणसांप्रती ते चिंता व्यक्त करीत होते परंतु माणसांशी संवाद साधण्याचे त्यांच्याकडे साधन नाही, त्यामुळे केवळ पाहण्यापलिकडे ते कांही करू सुध्दा शकत नव्हते.